

اولین دوره توانمند سازی متخصصین طب ایرانی در حیطة زنان و ناباروری

شروع دوره: 30 آذر ماه
مدت دوره: 90 ساعت
چهارشنبه هر هفته
ساعت برگزاری: 9:30-7:45

با همکاری:
گروه علمی نسل
طیب
انجمن علمی
مآمایی

برگزاران کننده: دانشکده طب سنتی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی
انجمن علمی طب
درمانی شهید بهشتی

نام مدرس: خانم دکتر یزدان خواه

نام مبحث: اندومتريوز

تاریخ برگزاری: 1402/05/04

فهرست:

- اندومتريوز از دیدگاه طب ایرانی
- آشنایی با علائم، فاکتورهای خطر و محافظتی، تشخیص و درمان بیماری اندومتريوز
- اصول درمان در طب ایرانی شامل اصول سبک زندگی، تدابیر دارویی و تدابیر غیر دارویی
- مفردات مؤثر بر اورام رحمی

در پایان این جلسه شما قادر خواهید بود:

- بیمار مبتلا به اندومتريوز را دقیق تر ارزیابی کرده و با توجه به شرایط، محدوده مجاز مداخلات درمانی و یا ارجاع به متخصص زنان را مشخص و تفکیک نمایید.

اندومتريوز از دیدگاه طب ایرانی

- شکل ظاهری آندومتريوز شبیه ورم است.
- در یک نگاه کلی، ورم می‌تواند حار یا غیرحار باشد.
- مهم‌ترین علامت بیماری آندومتريوز، یعنی درد لگنی در کنار اوجاع رحم قرار می‌گیرد.
- علل ایجاد وَجَع رحم، یا سوءمزاج‌های مختلف یا ریا ح مد و یا رطوبات محدث ریا ح هستند. درد گاهی نیز ناشی از اورام رحم است و گاهی در ایام حیض و گاهی پس از ولادت حادث می‌گردد.

اندومتريوز از ديدگاه طب ايراني

- به نظر می‌رسد درد ناشی از آندومتريوز، با وجع رحم ناشی از اورام هم‌خوانی دارد.
- نهایتاً پس از شناخت اسباب و علائم اورام رحمی، و با توجه به اتیولوژی و سمیولوژی بیماری آندومتريوز، نمی‌توان این دو بیماری را در پزشکی نوین و طب ايراني کاملاً منطبق بر هم دانست.
- می‌توان آندومتريوز را در دوره‌های مختلف آن، منطبق بر اورام حار یا صُلب سوداوی رحم دانست.

قدم اول

- شرح حال

- معاینه فیزیکی

اولین دوره توانمند سازی متخصصین طب ایرانی در حیطه زنان و

نیاروری نام مدرس:

شرح حال

- بررسی علائم بالینی
- بررسی فاکتورهای خطر
- بررسی فاکتورهای محافظتی

علائم بالینی

• درد (دیسمنوره، دیسپارونی، دیسچیزیا، دیزوریا)

• خونریزی غیر طبیعی رحمی

• علائم دیگر با توجه به محل درگیری بیماری (علائم ادراری، علائم گوارشی)

• ناباروری (کاهش عملکرد تخمدان ها، چسبندگی رحم، لوله ها

• کیست های تخمدانی راجعه یا مقاوم به درمان

• گاهی بدون علامت

اولین دوره توانمند سازی متخصصین طب ایرانی در حیطه زنان و

نام مدرس:

ناباروری

فاکتورهای خطر

- مصرف زیاد الکل و کافئین
- منارک زودرس
- هیپرمنوره (خونریزی قاعدگی شدید یا خونریزی قاعدگی بیشتر از 7 روز)
- پلی منوره (سیکل‌های قاعدگی کمتر از 24 روز)
- نداشتن پاریتی و شیردهی
- اعمال جراحی قبلی در ناحیه شکم و لگن
- سابقه بیماری در بستگان درجه 1 و 2

فاکتورهای محافظتی

- شاخص توده بدنی بالا
- داشتن فعالیت جسمانی
- افزایش نسبت کمر به باسن
- مولتی پاریتی
- شیردهی
- رژیم غذایی سرشار از میوه و سبزیجات

معاینه فیزیکی

- کاهش تحرک رحم یا عدم تحرک آن
- حساسیت در لمس فورنیکس خلفی
- تورم دردناک در سپتوم رکتوواژینال
- درد هنگام حرکت دادن رحم

قدم دوم: تشخیص

- بررسی‌های آزمایشگاهی
- روش‌های تصویربرداری
- تشخیص قطعی با لاپاروسکوپی و بیوپسی

بررسی های آزمایشگاهی

• CBC(diff),U/A,U/C, β -HCG,PAP SMEAR,CA-125

• جهت رد سایر علل از جمله عفونت ها و بارداری

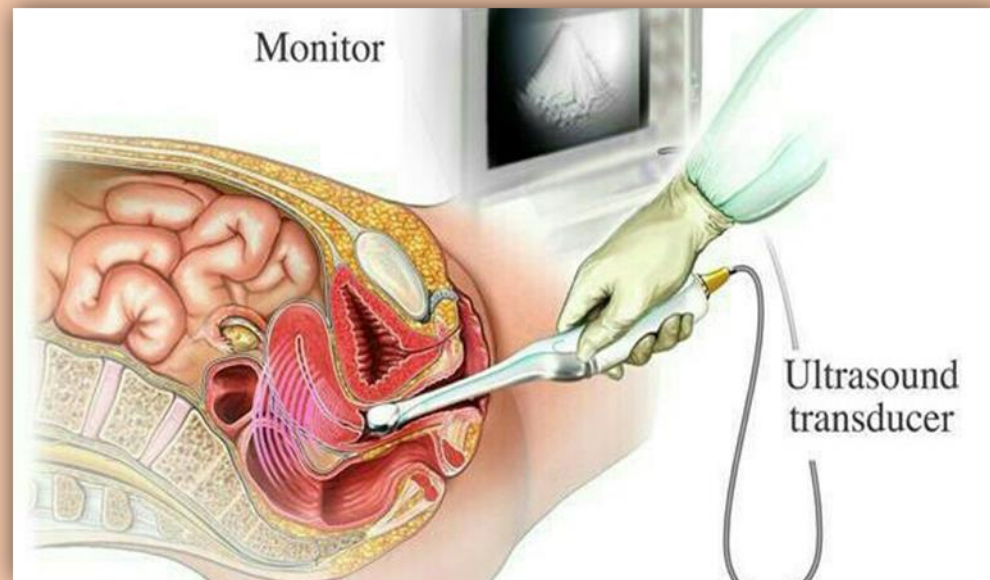

اولین دوره توانمند سازی متخصصین طب ایرانی در حیطة زنان و

نیاروری نام مدرس:

روش های تصویربرداری

- سونوگرافی داپلر ترانس واژینال و ترانس رکتال
- بررسی چسبندگی ها، تهاجم ها و ندول ها، اندومتریوما در صورت وجود
- مهم ترین روش تشخیصی رایج

تشخیص قطعی

- با لاپاروسکوپی و بیوپسی
- ضایعات در مراحل اولیه به شکل وزیکولهای شفاف حاوی مایع
- سپس با بروز خونریزی به رنگ قرمز یا قهوه‌ای سیر
- به فرم کلاسیک آندومتریومای تخمدان، به دلیل بروز خونریزی در آن، کیست شکلاتی گویند.

CA-125

- نوعی آنتی ژن سطح سلولی که توسط سلول‌های آندومتر بارز می‌شود.
- افزایش در اوایل حاملگی، طی قاعدگی طبیعی، در زمان تخمک گذاری، بیماری‌های کبدی و در زنان مبتلا به بیماری‌های حاد التهابی یا لیومیوم
- شاخص مفیدی برای زنان مبتلا به کانسر تخمدان
- نسبت مستقیم با شدت بیماری داشته و در مراحل بالاتر بیماری (stage 3&4) ارزش بیشتری دارد.
- در بیماری آندومتریوز این آنتی ژن در 3 وضعیت ارزشمند خواهد بود:
- در تشخیص و غربالگری بیماری که درد لگنی دارند.
- بررسی مؤثر بودن درمان
- بررسی عود بیماری در موارد درمان شده و یا خاموش بیماری

موارد نیازمند ارجاع

- بیمار اندومتريوز با CA-125 غيرنرمال که پس از 3 دوره درمان تغييری در میزان تومور مارکر ایجاد نشده است.
- بیمار اندومتريوز که با علائم مشکوک به کانسر گوارشی یا تخمدان یا رحم مراجعه کرده باشد.
- بیمار اندومتريوز که قصد بارداری داشته و پس از گذشت 6-12 ماه و انجام درمان‌های ناباروری، بارداری صورت نگرفته است.
- بیمار اندومتريوز که علائم چسبندگی به روده یا مثانه داشته باشد.

علائم مشکوک به سرطان های دستگاه گوارش

- کاهش وزن غیرقابل توجیه، رکتوراژی، آنمی فقر آهن، تغییر نحوه اجابت مزاج

علائم مشکوک به سرطان های دستگاه تناسلی

- خونریزی غیرطبیعی واژینال، ترشح غیرطبیعی واژینال، وجود توده شکمی یا لگنی

قدم سوم: درمان

- اصلاح سبک زندگی
- تدابیر دارویی
- تدابیر غیردارویی

اصلاح سبک زندگی

- تغذیه مناسب
- برخورداری از آب و هوای مناسب
- پرهیز از استرس و افکار بد و منفی
- ورزش و فعالیت فیزیکی مناسب
- خواب و استراحت کافی
- دفع به اندازه فضولات بدنی

اصول تغذیه در بیماری اندومتريوز

- براساس مکانیسم بیماری اندومتريوز هر ماده غذایی که
- روند التهاب را در بدن ایجاد یا تشدید کند.
- رادیکال آزاد در بدن تولید کند.
- می تواند عامل ایجاد یا تشدید علائم بیماری باشد.
- بنابراین مواد غذایی با خاصیت ضدالتهابی و آنتی اکسیدانی می توانند در پیشگیری و کنترل بیماری مؤثر باشند.

پرهیزات غذایی در بیماری اندومتريوز

- مواد غذایی تولید کننده ی سودا و خشکی مانند:
- مواد غذایی حاوی افزودنی‌ها
- سرخ کردنی‌ها
- مواد غذایی فریزری
- گوشت‌های مانده و گوشت گاو و گوساله
- بستنی
- ادویه جات بی رویه مانند زنجبیل، دارچین، سیاهدانه (خصوصا در افراد با مزاج خشک که میتواند منجر به لکه بینی شود)
- گوشت قرمز خصوصا در فاز حاد بیماری به حداقل برسد.
- عدس، کلم، بادمجان به دلیل نفخی که ایجاد می‌کنند نیز می‌توانند تشدید کننده‌ی دردها باشند.
- ماش و نخود جایگزین‌های مناسب عدس (با شرایط مناسب گرفتن نفخ)
- ادویه جات به میزان زیاد مثلا دم کرده و یا به صورت مکمل

پرهیزات غذایی در بیماری اندومتروز

- چربی‌های ترانس و اشباع
- قند و شکر
- گلوتن
- نمک زیاد
- غذاهای حاوی نگهدارنده‌ها
- فست فودها، سوسیس و کالباس
- کافئین
- الکل
- نوشابه‌ها
- نان‌های سفید
- گوشت قرمز در حداقل مقدار ممکن استفاده شود.

غذاهای مناسب برای بیماری اندومتریوز

- غذاهای با مزاج گرم و تر که نزدیک به اعتدال باشند. (نخوداب، بادام)
- غذاهایی که تولید خون مناسب کنند. (تخم مرغ نیم برشت، نخوداب)
- غذاهایی که حافظ قدرت باروری باشند. (شیر، حبوبات، تخم مرغ)
- غذاهایی که منجر به خروج بدن از حالت تعادل مزاجی نشوند.

توصیه های غذایی در بیماری اندومتروز

- آجیلها خصوصا بادام و فندق
- حریره بادام و فندق، شیربادام و شیرفندق، انواع خورشها
- میوه ها و سبزیجات تازه مانند هویج، به، سیب، انار، انگور، انجیر
- به صورت مربا، خورشها، تاسکباب، رب
- سبزی خوردن
- کره و روغن حیوانی در صورت داشتن فعالیت زیاد و وزن مناسب
- حبوبات به ویژه نخود، ماش و لوبیا
- جایگزین مناسبی برای گوشت قرمز
- افزایش قدرت باوری

- شیر

- به صورت ترکیب با زعفران، دارچین، شیره انگور یا به شکل شیربرنج، حریره و فرنی

- افزایش قدرت باروری و رطوبت دهی مناسب

- تخم مرغ به شکل نیم برشت

- سوپ‌ها و آش‌های سبک (می‌تواند حاوی برنج، جو، ماش، سبزیجات، کدو و هویج باشد).

- گوشت مرغ، کبک و بلدرچین خصوصا در افرادی که مزاج گرم ندارند.

ادویه جات

- شامل زردچوبه و دارچین به علت خاصیت ضدالتهابی قوی آنها
- به صورت مکمل استفاده نشود خصوصا در افراد با مزاج خشک.
- در تهیه غذا از این دو ادویه بیشتر استفاده شود.

خوراکی های حاوی فیبر محلول

- مناسب در افرادی که مشکلات گوارشی دارند.
- اتصال به مقادیر آزاد استرون و ممانعت از بازجذب استروژن اضافی
- سیب، گلابی، آلو، مرکبات، غلات

میوه و سبزیجات

- حاوی ویتامین C
- توصیه بیشتر به مصرف برگ تیره‌ها
- مصرف از حد اعتدال خارج نشود.
- میزان قند میوه در نظر گرفته شود.
- حتی الامکان از انواع ارگانیک استفاده شود.

لبنیات

- به دلیل وجود کلسیم و ویتامین د در لبنیات و اثر ضد التهابی آنها مصرف آنها با شرایطی توصیه می شود.
- مزاج فرد در نظر گرفته شود.
- شرایط گوارشی فرد در نظر گرفته شود.
- در میان لبنیات، شیر مهمترین توصیه ماست.
- در میان لبنیات مصرف کشک و دوغ و ماست توصیه نمی شود.
- در صورت تمایل فرد با رعایت زمان مناسب مصرف و مصلحات آنها مصرف شود.
- در افرادی که کمبود ویتامین د وجود ندارد، مصرف بیش از اندازهی آن کمک کننده نیست.

فیتواستروژن‌ها آری یا خیر

- سویا و انواع فراورده‌های آن، عدس و دال عدس، کنجد، نخود، سیر، رازیانه، بذر کتان، زیره، سیاهدانه، هویج، انار و انگور
- کنترالرسی در مورد مصرف آنها وجود دارد.
- مقالاتی وجود دارد که مصرف فیتواستروژن‌ها را به دلیل اتصال به گیرنده های آزاد استروژن و در نتیجه عدم اتصال استروژن به گیرنده هایش و ایجاد اثر مخاری بر عملکرد استروژن توصیه می‌کنند.
- اما نهایتاً توصیه به عدم مصرف در مواردی مانند سویا، کنجد و رازیانه است.
- در سایر فیتواستروژن‌ها منعی برای مصرف معمول وجود ندارد.

رژیم گیاهخواری

- با توجه به قوت و ضعف فرد، قدرت هاضمه و وجود خونریزی در مورد آن تصمیم گرفته می شود.
- در صورت مناسب بودن شرایط، برای مدت محدود توصیه می شود.
- توصیه به پختن سبزیجات برای راحت تر شدن هضم آنها می شود.
- سبزیجات نفاخ مانند کلم و بادمجان حذف می شوند.

آب و هوا

- مطالعات نشان داده‌اند میان آلودگی هوا و ریسک ابتلا به برخی بیماری‌های زنان بویژه اندومتريوز و ناباروری رابطه‌ی مستقیم وجود دارد.
- پرهیز از قرار گرفتن در معرض انواع سموم، حشره کش‌ها، کودهای شیمیایی، مواد شیمیایی و ...
- زندگی در مناطق خوش آب و هوا
- استفاده‌ی حداکثری از فضاهای سبز و طبیعت
- حذف سیگار و قلیان و انواع مواد دودزا

ورزش

- فعالیت فیزیکی مستمر و منظم عامل محافظتی برای بسیاری از بیماری‌ها بویژه بیماری‌های التهابی مانند اندومتريوز است.
- افزایش سیتوکین‌های ضدالتهابی به دنبال ورزش
- افزایش سطح آنتی‌اکسیدان‌ها به دنبال ورزش
- از طرفی ورزش سطح استروژن را کاهش می‌دهد.
- در مطالعات ورزش به میزان کم، متوسط و زیاد بررسی و اثر مثبت ورزش متوسط بر روی کاهش علائم بیماران بیشتر از سایر گروه‌ها بود.
- در تعریف ورزش متوسط به 4 تا 5 روز ورزش در هفته به میزان 45 دقیقه طی هر نوبت گفته می‌شود.

اعراض نفسانی

- بر اساس مطالعات ارتباط مستقیم میان استرس شدید و یا مزمن با بروز اندومتیوز وجود دارد.
- شدت استرس با شدت دردها ارتباط مستقیم دارد.
- مدیریت استرس نقش بسیار مهمی در کنترل و کاهش علائم بیماران دارد.
- از طرفی ارتباط مستقیمی میان استرس و کاهش ویتامین D وجود دارد. این کمبود منجر به درد بیماران می‌شود.
- خواندن کتاب‌های خوب
- دیدار با دوستان و افرادی که فرد از مصاحبت آنها لذت می‌برد.
- مسافرت
- فعالیت‌های اجتماعی مفرح
- دادن مشاوره اصولی و صحیح در رابطه با موضوع اقدام به بارداری هر چه زودتر بیماران و همچنین احتمال ناباروری در صورت به تأخیر انداختن این موضوع جزء مراحل درمانی بیماران بوده اما انتقال صحیح و دلسوزانه آن به بیمار قطعاً از استرس آنها خواهد کاست.

خواب و بیداری

- اکثر بیماران به دلیل درد و استرس دچار اختلالات خواب هستند.
- اختلال خواب، کیفیت زندگی بیماران را کاهش می دهد.
- داشتن خواب با کیفیت و کمیت خوب با کاهش سطح استرس و افزایش کیفیت زندگی در کاهش درد بیماران اثر مثبت خواهد داشت.

احتباس و استفراغ

- به دلیل درگیری‌های روده‌ای، بسیاری از بیماران دچار یبوست و یا اسهال هستند.
- در مطالعات، بهبود شرایط دفع، با کاهش درد بیماران همراه بوده است.
- بیماران با یبوست مزمن نتایج ضعیفی را به دنبال جراحی نسبت به سایر بیماران داشتند.
- تعریق به میزان کافی ناشی از ورزش داشته باشند.
- هیپرمنوره و پلی منوره ارتباط مستقیم با ریسک ابتلا به بیماری دارند.

درمان دارویی

- در همه بیماران
- در بیمار با درد شدید
- در بیمار با خشکی شدید
- در بیمار با CA-125 غیر نرمال
- در بیمار با لکه بینی
- در بیمار با قصد بارداری

درمان در همه بیماران

- Plan پیشنهادی اول: منضج سودا صبح ناشتا و شب قبل خواب یک عدد، مقل ملین شبی یک عدد قبل خواب و آبن چهارگل دو بار در هفته هر بار بیست دقیقه
- Plan پیشنهادی دوم: منضج سودا و مقل ملین و دود مقل یا خرگوشک یا برگ کاج یا عنبرنسا
- ابتدا plan اول به مدت 3 ماه تجویز و در صورت عدم پاسخ دهی plan بعدی تجویز شود.

درمان در بیمار با درد

- Plan پیشنهادی اول: آبن چهارگل یا آبن تخم گشنیز و تخم کتان
- Plan پیشنهادی دوم: روغن مالی زیر شکم با روغن زنجبیل یا روغن گل محمدی
- Plan پیشنهادی سوم: دم کرده یک قاشق مرباخوری بابونه و یک قاشق مرباخوری زنجبیل (یک بند انگشت زنجبیل تازه) روزی سه بار از سه روز قبل از قاعدگی تا سه روز بعد از شروع خونریزی
- Plan پیشنهادی چهارم: در صورتی که درد با درمان‌های فوق بهبود نیافت مصرف LD به مدت حداقل 3 ماه توصیه می‌شود.
- هر کدام از plan های ذکر شده به مدت 3 ماه تجویز شود و در صورت عدم پاسخ دهی پس از مدت 3 ماه plan بعدی تجویز شود.

درمان در بیمار با CA-125 غیرنرمال

- بسته به شدت اختلال، قرص HESA-A روزی یک تا دو عدد به مدت 30 روز تجویز و مجدد CA125 چک شود.
- در صورت لزوم ادامه درمان تا سه دوره
- دود مقل هفته‌ای دو بار
- مفرداتی مانند بابونه به صورت دمنوش استفاده شود.
- در صورت پابرجا بودن علائم و عدم بهبود مشاوره با متخصص زنان انجام شود.

درمان در بیمار با خشکی

- تدابیر غذایی مرطب با توجه به مزاج بیمار مانند شیربادام ، شله زرد، شیربرنج، فرنی با آرد برنج، حریره بادام، اسپیدباج ، ماءالشعیر
- هر کدام از plan های پیشنهادی اول و دوم به ترتیب اولویت و تا سه ماه همراه با ماء الجبن تجویز گردد.
- برای تجویز ماء الجبن، شرایط گوارشی فرد در نظر گرفته شده و در صورت نیاز توصیه های لازم داده شود.

درمان در بیمار با لکه بینی

- از پایان قاعدگی تا ابتدای قاعدگی بعدی 1 قاشق مرباخوری رب به بعد وعده های غذایی
- از پایان قاعدگی تا آغاز قاعدگی بعدی روزی 1 بار 1 قاشق مرباخوری بارهنگ مخلوط با آب

درمان در بیمار با قصد بارداری

- موارد خفیف و متوسط اندومتريوز
- موارد شديد اندومتريوز با AMH مناسب
- موارد شديد اندومتريوز با AMH پايين و يا سن بالا

موارد خفیف و متوسط اندومتريوز موارد شديد اندومتريوز با AMH مناسب

- هر کدام از plan های پیشنهادی اول و دوم به مدت سه ماه و سپس:
- به مدت سه ماه، رژیم غذایی باروری تجویز گردد.
- ترکیبات مقوی تخمدان مانند معجون تقویت تخمدان
- بررسی تخمک گذاری صورت گیرد.
- سپس ادامه الگوریتم ناباروری زنان به مدت 6-12 ماه انجام شود که اگر بارداری اتفاق نیفتاد، بیمار جهت انجام IUI و سایر مراحل کمک باروری ارجاع گردد.

موارد شدید اندومتريوز با AMH پايين و يا سن بالا

- هر کدام از plan های پیشنهادی اول و دوم به صورت همزمان همراه با:
- به مدت سه ماه، رژیم غذایی باروری تجویز گردد.
- ترکیبات مقوی تخمدان مانند معجون تقویت تخمدان
- بررسی تخمک گذاری صورت گیرد.
- بیمار جهت انجام IUI یا IVF و سایر مراحل کمک باروری ارجاع گردد.

- در بیماران مجرد با توجه به مشکل احتمالی ناباروری، توصیه به بررسی میزان AMH و سایر بررسی‌های لازم جهت فریز تخمک برای اقدامات کمک باروری در آینده می‌شود.

درمان غیر دارویی

- طب سوزنی
- رفلکس درمانی
- ماساژدرمانی
- زالودرمانی

اولین دوره توانمند سازی متخصصین طب ایرانی در حیطة زنان و

نایاروری
نام مدرس:

طب سوزنی

- ترشح اندورفین‌ها
- برقراری جریان خون
- تحریک و تقویت سیستم ایمنی و اندوکرین

نقاط مؤثر در طب سوزنی

- Ren Meridian(Conception Vessel)
- Spleen Meridian
- گوش

Ren Meridian (Conception Vessel)

- شروع از حد فاصل میان مقعد و واژن
- در خط وسط از شکم بالا رفته
- نهایتاً رسیدن به فک تحتانی
- مسیر 24 نقطه دارد.
- نقاط حائز اهمیت در بیماری اندومترئوز شامل نقاط 1،2،3،4،5،6،7،8،9،10،11،12،14،15،17 می باشد.

Spleen meridian

- شروع از بخش داخلی نوک انگشت شست پا
- حرکت در کنار پا و رسیدن به قسمت داخلی قوزک داخلی
- سپس حرکت در ساق پا از پشت تیبیا و از بخش داخلی و قدام زانو و رسیدن به داخل ران
- سپس به شکم و طحال و معده شاخه فرستاده و بعد از گذشتن از دیافراگم وارد مری شده و نهایتاً به کف دهان می‌رسد
- نقاط با اهمیت در میان 21 نقطه‌ی این مسیر عبارتند از نقاط شماره 6، 10، 12، 13، 14، 15، 21

- برای به دست آوردن اثرات مطلوب درمانی بهتر است حداقل به مدت 3-6 ماه و حداقل 3-1 بار در هفته غمز با سوزن انجام شود.

رفلکس درمانی

- در نظر گرفتن منطقه خاصی از کف پا تا میچ برای هر ارگان بدن
- با فشار و ماساژ ناحیه مورد نظر آن عضو بر روی نقشه پا، آرامش و استراحت در پایانه‌های عصبی کف پا ایجاد شده و امکان ترمیم، بهبود جریان خون و بهبود عملکرد در ارگان مورد نظر و همچنین در سیستم ایمنی و گوارش به وجود می‌آید.
- در بیماران اندومتزیوز با فشار و ماساژ نقاط مربوطه، کاهش درد، آرامش بیشتر و همچنین بالانس هورمونی و در نتیجه تنظیم خونریزی قاعدگی

- نقاط مربوط به رحم، تخمدان‌ها و لوله‌های فالوپ در محل میچ پاها

زالو درمانی

- ترشح آنزیم‌های متعدد با اثرات ضد انعقادی، ضد التهابی و گشاد کنندگی عروق
- گذاشتن زالو طی سه مرحله و در سه نقطه مختلف و با فواصل دو تا چهار هفته
- نخستین محل کناره خارجی قوزک خارجی پاها
- دومین منطقه برای گذاشتن زالوها نیز روی مثلث پوبیس و زیر شکم
- سومین منطقه برای گذاشتن زالو در ناحیه ساکرال

مفردات مؤثر بر اورام رحم

نام سنتی گیاه	نام علمی گیاه	روش تجویز	عوارض احتمالی	مصلح	نتیجه
اذخر	<i>Cymbopogon citratus</i>	نطول، ضماد، بخور، حقه، فرزجه، آبن	مضر کلیه گرم مزاجان، مصدع	گلاب، نیلوفر، صندل	اثر بر اورام حار و صلب رحم
اکلیل الملک	<i>Melilotus officinalis</i>	مرهم، آبن، ضماد، نطول خوراکی	مضر انثیین	عسل، مویز، انجیر	اثر بر اورام حار و صلب رحم
بنفشه	<i>Viola odorata</i>	خوراکی، حمول			اثر بر ورم حار رحم
خرفه	<i>Portulaca oleracea</i>	نطول، خوراکی، فرزجه، ضماد	مسقط اشتها و باصره، مضر طحال و معده بارد	مصطکی، کرفس، نعنا	اثر بر ورم حار رحم
خطمی	<i>Althaea officinalis</i>	نطول، ضماد، فرزجه، حمول، حقه، آبن	مضر معده و ریه	زرشک، عسل، رازیانه	اثر بر ورم حار رحم
سوسن	<i>Lilium candidum</i>	قیروطی، تدهین، حمول، فرزجه، لطوخ، خوراکی			اثر بر اورام حار و صلب رحم
کتان	<i>Linum usitatissimum</i>	نطول، ضماد، حقه، آبن	مضعف باه و باصره	سکنجبین	اثر بر اورام حار و صلب رحم
لسان الحمل	<i>Plantago major</i>	حمول، نطول، ضماد، حقه، فرزجه	مضر ریه و طحال	عسل، مصطکی	اثر بر اورام حار و صلب رحم
مقل	<i>Commiphora mukul</i>	قیروطی، مرهم، ضماد	مضر ریه و کبد	کتیرا، زعفران	اثر بر اورام حار و صلب رحم

اولین دوره توانمند سازی متخصصین طب ایرانی در حیطة زنان و

نام مدرس:

ناباروری

دختر سالم مادر سالم جامعه سالم

اولین دوره توانمند سازی متخصصین طب ایرانی در حیطة زنان و
ناباروری
نام مدرس:

